EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 8.11.2023.
COM(2023) 694 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

EIROPAS PARLAMENTAM

par Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupas darbībām un apspriedēm, kura minēta 31. pantā Regulā (ES) 2019/125 par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai

1. Ievads

Saskaņā ar 31. panta 4. punktu 2019. gada 16. janvāra Regulā (ES) 2019/125 (“regula”) par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai[1], Komisijai katru gadu jāiesniedz Eiropas Parlamentam ziņojums par Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupas (SIKG) darbībām, pārbaudēm un apspriedēm. Ziņojums nedrīkst apdraudēt fizisku vai juridisku personu komerciālās intereses.

Šajā ziņojumā ir sniegta informācija par SIKG darbībām 2022. gadā.

2. Tiesiskais regulējums

Regulas mērķis ir novērst nāvessodu, no vienas puses, un spīdzināšanu un citādu nežēlīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību vai sodīšanu valstīs ārpus ES, no otras puses, ierobežojot konkrētu preču tirdzniecību. Tajā ir šāds preču nošķirums:

- preces, kuras pēc savas būtības ir ļaunprātīgi izmantojamas un vai tās vispār nedrīkstētu tirgot (II pielikums), un
- preces, kuras varētu izmantot spīdzināšanai un citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai (III pielikums) vai nāvessoda izpildei (IV pielikums), bet kurām var būt arī likumīgi izmantošanas veidi, piemēram, tiesībaizsardzības vai ārstnieciski mērķi.

Uz II, III un IV pielikumā uzskaitīto preču tirdzniecību attiecas konkrēti ierobežojumi. Regulā noteiktie ierobežojumi konkrēti ir šādi:

i. aizliegts tādu II pielikumā uzskaitīto preču imports, eksports un tranzīts ES, no tās vai caur to, kurām nav cita praktiska izmantojuma kā vien nāvessoda izpilde vai spīdzināšana. Aizliegts sniegt arī jebkādu tehnisku palīdzību, kas saistīta ar šādām precēm, jo īpaši apmācību to lietošanā. Aizliegta arī šādu preču reklāma drukātajos plašsaziņas līdzekļos, internetā, televīzijā vai radio, izstādīšana vai piedāvāšana pārdošanai izstādē vai gadatirgū;

ii. paredzēts, ka precēm (uzskaitītas III pielikumā), kuras varētu izmantot spīdzināšanas mērķiem, bet kurām var būt arī citi likumīgi izmantošanas veidi (piemēram, tiesībaizsardzībā), jāsaņem iepriekšēja eksporta atļauja, ko piešķir katrā atsevišķā gadījumā. Iepriekšēja eksporta atļauja ir vajadzīga arī tehniskās palīdzības vai starpniecības pakalpojumu sniegšanai saistībā ar šo preču kategoriju. III pielikumā nav iekļauti:
    a) šaujamieroči, kurus kontrolē saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 258/2012[2];

[1] OV L 30, 31.1.2019., 1. lpp. Padomes 2005. gada 27. jūnija Regulu (EK) Nr. 1236/2005 par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai (OV L 200, 30.7.2005., 1. lpp.), pēc vairākkārtējiem grozījumiem visbeidzot kodificēja Regulā (ES) 2019/125.

[2] Regula (ES) Nr. 258/2012 (2012. gada 14. marts), ar kuru īsteno 10. pantu Apvienoto Nāciju Organizācijas Protokolā par šaujamieroču, to detaļu, sastāvdaļu un munīcijas nelikumīgu ražošanu un tirdzniecību, kas pievienots Konvencijai pret transnacionālo organizēto noziedzību (ANO Šaujamieroču protokols), un ievieš

b) divējāda lietojuma preces, ko kontrolē saskaņā ar Regulu (ES) 2021/821[3], vai
c) preces, uz kurām attiecas Padomes Kopējās nostājas 2008/944/KĀDP noteikumi[4], un

iii. reglamentēta tādu IV pielikuma preču tirdzniecība, kuras var izmantot nāvessoda izpildei (piemēram, ar letālu injekciju), bet kuras var izmantot arī likumīgiem ārstnieciskiem mērķiem. Lai kontrolētu šādu preču eksportu un novērstu to nodošanu izmantošanai nāvējošās injekcijās, ir ieviesta atsevišķa licences atļauja (Savienības vispārējā eksporta atļauja (*GEA*)), neierobežojot to tirdzniecību medicīniskiem, veterināriem vai citiem likumīgiem mērķiem.

3. Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupas darbības

SIKG tika izveidota atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (ES) 2016/2134[5], lai izskatītu jautājumus par minētās regulas piemērošanu.

Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupa kalpo par platformu, kur dalībvalstu eksperti un Komisijas dienesti apmainās ar informāciju par administratīvo praksi un apspriež ar šīs regulas interpretāciju saistītus jautājumus, tehniskas problēmas saistībā ar uzskaitītajām precēm, jaunākos ar šo regulu saistītos notikumus un jebkādus citus iespējamus jautājumus. Sagatavojot deleģētos aktus, Komisija apspriežas arī ar SIKG saskaņā ar 2016. gada 13. aprīļa Iestāžu nolīgumu par labāku likumdošanas procesu[6].

SIKG sanāksmes 2022. gadā notika virtuāli divas reizes – 12. maijā un 1. decembrī – nolūkā apmainīties ar informāciju par vairākiem turpmāk apkopotiem jautājumiem attiecībā uz regulas īstenošanu.

3.1 Norises saistībā ar pamataktu

2022. gadā netika pieņemti deleģētie akti, ar kuriem groza regulu.

3.2 Tirdzniecības informācija – datu paziņošana

Komisija iepazīstināja ar pašreizējo situāciju attiecībā uz regulas 26. panta 3. punktā minēto gada ziņojumu. Konkrēti, tika iesniegti 2021. gada dati no visām iestādēm dalībvalstīs, kā arī Apvienotajā Karalistē[7], kas ir pamats tam, lai Komisija varētu sagatavot savu gada ziņojumu

---

eksporta atļauju, kā arī importa un tranzīta pasākumus šaujamieročiem, to detaļām, sastāvdaļām un munīcijai (OV L 94, 30.3.2012., 1. lpp.).

[3] Regula (ES) 2021/821 (2021. gada 20. maijs), ar ko izveido Savienības režīmu divējāda lietojuma preču eksporta, starpniecības, tehniskās palīdzības, tranzīta un pārvadājumu kontrolei (pārstrādāta redakcija) (OV L 206, 11.6.2021., 1. lpp.).

[4] Padomes Kopējā nostāja 2008/944/KĀDP, ar ko izveido kopīgus noteikumus, kas reglamentē militāru tehnoloģiju un iekārtu eksporta kontroli (OV L 335, 13.12.2008., 99. lpp.).

[5] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/2134 (2016. gada 23. novembris), ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1236/2005 par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai (OV L 338, 13.12.2016., 1. lpp.).

[6] OV L 123, 12.5.2016., 1. lpp.

[7] Regula (ES) 2019/125 ir iekļauta Protokola par Ziemeļīriju 2. pielikumā (47. punkts Citi) (OV L 29, 31.1.2020.).

Eiropas Parlamentam un Padomei. Turklāt Komisija minētajā ziņojumā, kolīdz tas tika pieņemts, sniedza informāciju par tirdzniecības datiem[8].

Šajā sakarā Komisija vērsa SIKG uzmanību uz to, ka kompetento iestāžu pienākums ir ziņot tad, kad pieteikumi tiek noraidīti, izmantojot Divējāda lietojuma preču elektronisko sistēmu (*DUeS*).

3.3 Komisijas neformālā ekspertu grupa

Komisija turpināja informēt SIKG par darbībām, ko veic neformālā ekspertu grupu, kura izveidota saskaņā ar Komisijas pārskata ziņojuma secinājumiem[9]. Neformālajā grupā darbojas eksperti no dažādām jomām (piemēram, šādām: interešu aizstāvība, tiesībaizsardzība, pētniecība un muita). Neformālajai ekspertu grupai ir vienīgi konsultatīva loma, un tā papildina SIKG veiktās funkcijas.

2022. gadā SIKG tika informēta par apspriedēm neformālajā ekspertu grupā saistībā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) procesu "Vēršanās pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai" (skatīt 3.4. punktu). Jo īpaši Komisija informēja SIKG par iesniegumiem saistībā ar ANO valdības ekspertu grupas (*UN GGE*) apspriešanos un par iespējamiem starptautiskiem standartiem šajā jomā. Daži no galvenajiem neformālās grupas izskatītajiem aspektiem bija šādi: apsvērums par nāvessodam paredzētu preču tirdzniecību vispārējā procesā, tādu līgumu un/vai pamatkonvenciju piemēri, attiecībā uz kuriem varētu noteikt paralēles, nepieciešamība veidot zināmu elastību, lai nodrošinātu plašāku vienprātību par galvenajiem pamatprincipiem/prasībām, priekšroka iespējām, kas ietver juridiski saistošus pienākumus, kā arī nepieciešamība turpināt sadarbību ar plašu valstu grupu.

3.4 Vēršanās pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai – reģionālās un starptautiskās norises

SIKG darbojās kā platforma informācijas apmaiņai un izpratnes vairošanai par reģionālām un starptautiskām norisēm jomā, kas attiecas uz vēršanos pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai.

Komisija informēja SIKG delegātus par ANO valdības ekspertu grupas (*UN GGE*)[10] 2022. gada 30. maijā pieņemtā nobeiguma ziņojuma iesniegšanu. *UN GGE* ziņojumā tika aplūkoti šādi jautājumi: i) kopīgu starptautisku standartu priekšizpēte; ii) aplūkojamo preču tvērums un iii) iecerētie parametri virknei iespējamo risinājumu, lai šajā jomā ieviestu kopīgus starptautiskos standartus.

UN GGE nāca klajā ar konkrētiem priekšlikumiem par to preču kategorijām, kuras varētu iekļaut, un veidiem, kādos starptautiskie standarti varētu būt. Ziņojumā būtībā tika apspriesta iespēja izstrādāt standartus attiecībā uz četrām preču kategorijām, proti:

i. preces, kurām nav cita praktiska izmantojuma kā vien spīdzināšana un slikta izturēšanās,
ii. preces, ko varētu izmantot spīdzināšanas un sliktas izturēšanās nolūkā,

[8] COM (2022) 567 final, 31.10.2022.
[9] COM (2020) 343 final, 30.7.2020.
[10] Ģenerālsekretārs 2021. gada jūlijā iecēla valdības ekspertus no šādām 10 valstīm: Kamerūna, Kotdivuāra, Kipra, Dānija, Ekvadora, Igaunija, Vācija, Krievijas Federācija, Singapūra un Urugvaja.

iii. preces, kurām nav cita praktiska izmantojuma kā vien nāvessoda izpilde, un
iv. preces, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei.

Atzīstot, ka ANO valdības eksperti nav panākuši vienprātību attiecībā uz tādu preču tirdzniecību, ko izmanto nāvessoda izpildei, ziņojumā ierosināts tās izskatīt atsevišķi, izmantojot aktīvās izvēles mehānismu. Turklāt ziņojumā ir pausts pārliecinošs arguments, ka ANO Ģenerālajai asamblejai jāizveido darba grupa, lai sagatavotu starptautiskus standartus attiecībā uz vēršanos pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai.

SIKG arī uzklausīja no *Amnesty International* un *Omega Research Foundation* uzaicināto ekspertu prezentāciju, lai iepazīstinātu ar savu pētniecības un interešu aizstāvības darbu nolūkā atbalstīt līguma izveidi par vēršanos pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai, saistībā ar pilsoniskās sabiedrības kampaņu "*Aizsargāt protestu*". Tas ietver informēšanas centienus, lai iesaistītu valstis reģionālās un starptautiskās kontroles izstrādē un atbalstītu ANO procesu, ko atbalsta pilsoniskās sabiedrības organizāciju tīkls. Uzaicinātie eksperti iepazīstināja ar: 1) pēdējos gados novērotām ar brīvības atņemšanu nesaistītas spīdzināšanas un sliktas izturēšanās tendencēm saistībā ar miermīlīgu protestu apspiešanu, kas ir apvienota ar ierobežojošiem tiesību aktiem, patvaļīgu aizturēšanu, krimināltiesībām noteikšanu par protestiem, nelikumīgu masu un mērķtiecīgu novērošanu un mazāk nāvējošu iekārtu nelikumīgu izmantošanu un tirdzniecību, un 2) savu viedokli par būtiskajiem elementiem jebkurā līgumā par vēršanos pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai, lai palīdzētu novērst spīdzināšanu un citu sliktu izturēšanos, nosakot stingrus starptautiskus standartus.

3.5 Citi jautājumi

Turklāt SIKG izskatīja šādus jautājumus:

- Krievijas agresijas karš pret Ukrainu

Ņemot vērā Krievijas agresijas karu pret Ukrainu un pastiprinātās iekšējās represijas pret kara oponentiem, SIKG norādīja, ka ir vajadzīga papildu piesardzība, apstiprinot iespējamus pieprasījumus eksportēt uz Krieviju vai Baltkrieviju regulā uzskaitītās preces, jo īpaši preces tiesībaizsardzībai un/vai masu nekārtību novēršanai. Šajā sakarā SIKG tika informēta, ka ir paplašināts to ierobežoto preču saraksts, kuras var veicināt Krievijas militārus un tehnoloģiskus uzlabojumus vai tās aizsardzības un drošības sektora attīstību. Sarakstā ir iekļauti konkrēti elektroniski komponenti, papildu ķīmiskās vielas un preces, ko var izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai.

- Irāna

Atzīmējot nelikumīgas nogalināšanas un citu cilvēktiesību pārkāpumu satraucošo pieaugumu Irānā (kopš protestiem, kas sākās 2022. gada septembra vidū, kad tika saņemti ticami ziņojumi par nāvējoša spēka nelikumīgu pielietošanu, kā arī nāvessoda izmantošanu kā iebiedēšanas un politisku represiju līdzekli), Komisija uzsvēra, ka ir vajadzīga papildu piesardzība, lai apmierinātu iespējamus pieprasījumus eksportēt uz Irānu regulā uzskaitītās preces, jo īpaši preces tiesībaizsardzībai un/vai masu nekārtību novēršanai.